

Кобець Микола Вікторович,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ВИЯВЛЕННЯ ПРИХОВАНИХ БІОЛОГІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ

У правоохоронній діяльності під час розкриття та досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з убивством працівники оперативних підрозділів та органу досудового розслідування інколи стикаються з проблемою пошуку та виявлення прихованих біологічних об'єктів, зокрема трупів людей чи тварин.

Огляд місця події, пов'язаної за фактом безвісно відсутніх осіб, здійснюється безпосередньо після надходження заяви (повідомлення) про їх зникнення. До участі в ньому залучаються спеціалісти та використовується відповідна криміналістична і спеціальна техніка, що зумовлено тим, що приміщення, яке оглядається, або ділянка місцевості, автотранспорт можуть бути місцем учинення злочину. Порядок здійснення обшуку та огляду регламентується статтями 234, 237, 236 Кримінального процесуального кодексу України.

У разі, якщо слідством було встановлено орієнтовне місце захоронення безвісно відсутньої особи, для її пошуку та виявлення застосовують різні методи та науково-технічні засоби, наприклад, газоаналізатори, георадари, металошукачі тощо. Розглянемо деякі з них детальніше.

Один із простих методів пошуку та виявлення прихованих трупів - це візуальний метод, який полягає у візуальному обстеженні місцевості на наявність підозрілих ознак можливого їх приховування.

Для виявлення трупа або частин трупа вбитої особи, характер пошуку залежить здебільшого від того, де розташоване приміщення, в якому здійснюється обшук. Якщо це окремий будинок в сільській місцевості, у передмісті, у невеликому містечку або робочому селищі чи на околиці великого міста, що має присадибну ділянку, то ймовірніше за все труп сховано безпосередньо під будинком: у підвалі або льосі, під надвірними будівлями, а також у дворі, садку, городі. Траплялися випадки виявлення трупу у замкнутих колодязях, картопляних ямах. Якщо потерпіла особа зникла взимку, то розкопки насамперед організовують під будинком, стайнею або хлівом, де шар

гною захищає землю від промерзання, а отже, там злочинцеві було взимку легше закопати тіло людини.

Перед обшуком на присадибній ділянці доцільно з'ясувати, чи не відбулося на ній будь-яких змін із часу зникнення особи, якщо так, то чим вони викликані. Потрібно уважно перевірити, чи немає на території, в якому здійснюється обшук, свіжопосаджених або засохлих рослин; оглянути дула, нарости, кору на деревах. Відомо, що злочинці, закопавши тіло людини неподалік від будинку, часто намагаються якимось замаскувати це місце: розбивають там клумби, грядки і саджають рослини, пересаджують дерева, засипають колодязі та ін.

До іншого методу пошуку та виявлення прихованих трупів слід віднести фізико-хімічний. Цей метод реалізується застосуванням газоаналізаторів, які реагують на гази типу сірководень, аміак та групи газів, так званих, меркаптанів (азотно-сіркові сполуки).

До газоаналізаторів можна віднести прилад пошуку біомаси «Поиск-ІБМ» (Україна), призначений для виявлення біоб'єктів (трупів) шляхом експресного аналізу ґрунтових газів у місцях ймовірного захоронення тіла людини або його частин з метою виявлення продуктів розладу тканин (біомаси) і визначення їх концентрації (H_2S – сірководень, NH_3 – аміак, меркаптани). Однак цей метод недоцільний у місцях де є гниття, наприклад, сміття, звалища тощо.

Інколи працівники правоохоронних органів для виконання цього завдання використовують електротехнічний метод. До такого методу слід віднести електрошуп «ІБМ-1», призначено для пошуку закопаних і затоплених трупів або їх частин. Прилад придатний для пошуку тіла людини, що знаходиться як у сухих, так і у вологих (заболочених) ґрунтах. Поряд з основними призначенням електрошуп може також застосовуватись для пошуку металевих предметів, прихованих у ґрунті, у воді або інших рідинних і в'язких середовищах, електропровідність яких є значно меншою ніж у металі. Дію приладу засновано на вимірюванні опору ґрунту з подальшою світлодіодною індикацією його величини.

Одним із сучасних методів пошуку та виявлення біомаси – радіолокаційний метод. Цей метод реалізується таким приладом як георадар, призначений для підповерхневого зондування ґрунту. Цим приладом виявляють неоднорідності структури ґрунту. Отримана інформація висвічується на індикаторному екрані у виді хвильового рельєфу (осцилограм) чи у виді щільностного профілю. Із-за наглядної

візуалізації об'єкта пошуку цей метод вважається найефективніший, проте дорогий.

Для пошуку тіл людини на території невеликих водойм, що обшуковуються, або значних за розміром і глибиною калюж використовують механічний метод. Трал застосовують для виявлення тіла людини чи його частин, які містяться у воді, або витягти предмети одягу, взуття, головні убори й інші предмети.

Інший метод, який використовують працівники поліції для пошуку та виявлення біологічних об'єктів – біосенсорний. Цей метод реалізується шляхом застосування спеціально натренованих службово-розшукових собак. Однак кінологічні центри собак з такими можливостями готують мало, оскільки на такі заходи практично відсутні замовлення.

Для виявлення знарядь злочину на місці події, зокрема зброї, гільз, виробів з дорогоцінних металів, предмети контрабанди тощо правоохоронні органи використовують електромагнітний метод, який реалізується у виді металошукачів, наприклад "GTI 2500", «Стерх Мастер –7234» тощо. У деяких випадках металошукачі застосовують для виявлення тіла людини, які злочинці приховують під поверхневим шаром ґрунту. Ці засоби ефективні у тому випадку, якщо на тілі людини чи в його одязі можуть знаходитись будь-які металеві предмети, наприклад, монети, ключі, ланцюжки, пряжка з ременю, металеві вставки або пластини в тілі людини тощо.

Список використаних джерел

1. Кобець М.В. Засоби виявлення знарядь та предметів злочину : [навчально-практичний посібник] / М.В. Кобець, А.В. Іщенко, А.В. Кофанов. – Київ : «Три К», 2011. – 144 с.
2. Кобець М.В. Технічні засоби пошуку у правоохоронній діяльності // Сучасна спеціальна техніка. – Київ : Держ. наук.-досл. ін-т МВС України, 2016. – №2 (45). – С. 80–88.
3. Криміналістичне забезпечення розшуку безвісно відсутніх осіб : [посібник] / А.В. Іщенко, А.С. Шевченко. – К.: РВВ МВС України, 2005. – 146 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. №4651-VI.
5. Спеціальна техніка: основні поняття, терміни та визначення : [навчальний посібник] / М.В. Кобець, Б.В. Жуков, П.П. Артеменко, В.А. Кудінов. – Київ : Аванпост-Прим, 2013. – 192 с.
6. Помозов В.В. Георадар как универсальный поисковый прибор / В.В. Помозов, Н.П. Семейкин // Специальная техника. – Москва. – 2001. – №2. – С. 1–4.